

PISA XALQARO BAHOLASHNING ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI

Namangan viloyati Chust tumani
Namangan davlat pedagogika instituti
Pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi
2-bosqich magistratura talabasi
Tursunboyeva Shirin Farhodjon qizi
mijoza310699@gmail.com
+998948800899

Annotatsiya: Ushbu maqola PISA (Programme for International Student Assessment) xalqaro baholash dasturining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. PISA o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini baholaydigan xalqaro tadqiqot bo'lib, u ta'lim tizimlarining samaradorligi va sifati haqida muhim ma'lumotlar beradi. Maqolada PISA natijalarining ta'lim siyosatiga ta'siri, dasturning kuchli va zaif tomonlari, shuningdek, kelajakdagi rivojlanish istiqbollari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: PISA, xalqaro baholash, ta'lim sifati, o'qish savodxonligi, matematika savodxonligi, tabiiy fanlar savodxonligi, ta'lim siyosati, ta'lim tizimi.

Аннотация: В этой статье анализируется роль и важность Международной программы оценки в современной системе образования (программы для международной оценки студентов). PISA - это международное исследование, которое оценивает литературу студентов, математику и естественные науки, которое предоставляет важную информацию об эффективности и качестве систем образования. В статье обсуждаются результаты PSA, будут обсуждаться сильные и слабые стороны программы, а также будущее развитие.

Ключевые слова: PISA, Международная оценка, качество образования, качество не возражаемость, математическая грамотность, естественные науки, образовательная политика, система образования.

Annotation: This article analyzes the role and importance of the international assessment program in the modern education system (programs for international student Assessment). Pisa is an international research that assesses students' literature, mathematics and natural sciences, which provides important information about the effectiveness and quality of education systems. The article discusses PSA results, the strong and weaknesses of the program, as well as future development, will be discussed.

Keywords: Pisa, international assessment, quality of education, quality illitability, mathematics literacy, natural sciences, educational policy, education system.

So'nggi yillarda yurtimizda yuz berayotgan keskin yangilanish va tub o'zgarishlar insoniyat hayotidagi barcha sohalarni globallashtirish va integratsiyalashtirish jarayonlari nuqtai nazaridan yangicha qarashlar, tushunchalar va munosabatlar bilan qayta ko'zdan kechirishni taqazo etmoqda. Hozirgi kunda butun dunyo bo'ylab har bir sohada globallashtirish va integratsiya jarayonlari o'z aksini ko'rsatmoqda. Shu qatorda ta'lim ham davlat siyosatining ustuvor sohasiga aylandi va ushbu sohada ta'limni yangicha innovatsion g'oyalar asosida rivojlantirish bo'yicha islohotlar amalga oshirila boshlandi.

PISAning ijobiy tomonlari: Ta'lim tizimlarini taqqoslash imkoniyati: PISA natijalari turli mamlakatlardagi ta'lim tizimlarining samaradorligi va kuchli, zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Bu esa ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlik va tajriba almashish uchun imkoniyat yaratadi.

Ta'lim siyosatini takomillashtirish: PISA natijalari ta'lim siyosatini shakllantirish, ta'lim resurslarini taqsimlash va o'quvchilarning o'qish natijalarini yaxshilashga qaratilgan strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash: PISA o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha funksional savodxonligini baholaydi, ya'ni ularning kundalik hayotda duch keladigan muammolarni yechish uchun bilim va ko'nikmalarini qo'llay olish qobiliyatini o'lchaydi. Bu esa ta'lim dasturlarini takomillashtirish va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishga yordam beradi.

PISA tanqid qilinadigan jihatlari: Tor doiradagi baholash: PISA faqatgina o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlikni baholaydi va boshqa muhim ko'nikmalar, masalan, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va muammo yechish kabi ko'nikmalarni qamrab olmaydi.

Madaniy tafovutlar: PISA testlari barcha madaniyatlar uchun bir xil darajada mos kelmasligi mumkin. Ba'zi tadqiqotchilar PISA savollarining madaniy xolislikka ega ekanligini ta'kidlashadi. Bu esa ba'zi mamlakatlardagi o'quvchilarning natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ta'limga bosimning ortishi: PISA natijalariga haddan tashqari e'tibor qaratish ta'lim tizimlarida bosimni kuchaytirishi va o'qituvchilarni faqat test natijalariga e'tibor qaratishga majbur qilishi mumkin. Bu esa ta'limning boshqa muhim jihatlari e'tibordan chetda qoldirishi mumkin.

Jamiyat va hayotda sodir bo'layotgan yangilanishlar ta'lim tizimiga ham yangicha innovatsion yondashuvni, ta'lim, fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiya jarayonlarini yanada tezlashtirishga zamin yaratadi, natijada yangicha innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish dolzarb masalalar qatoridan joy oldi. Ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda xorij tajribalarini o'rganish, tizimga xalqaro standartlar talablarining joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tajribalarini o'rganish, mavjud tizim bilan qiyosiy, xalqaro va xorijiy tashkilotlar bilan yaqindan hamkorlik qilish, tizimda ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro

loyihalarni joriy qilish, zamon talablariga javob beradigan munosib milliy baholash tizimini takomillashtirish muhim sanaladi.

Mamlakatimizda berilayotgan ta'lim sifatiga xalqaro doiradagi ekspertlarning bahosi juda muhim. Sababi, hech qaysi mamlakat o'z ta'lim tizimiga xolis baho bera olmaydi. PISA tadqiqotlari esa dunyoning yuzdan ortiq mamlakatida standartlashtirilgan testlar orqali o'tkaziladi. Ta'lim rivojlangan mamlakatlardagi 14 yoshdagi bolalarning bilim darajasini bir xil mezonda o'lchash imkonini beradi. PISA tadqiqotlarida O'zbekistonning ishtiroki mamlakatda ta'lim sifati nechog'lik darajada ekanini xalqaro miqyosda ko'rsatadi. Bu nima uchun muhim? Avvalo, ta'limdagi o'zgarishlarda to'g'ri yo'ldan ketyapmizmi, degan savolga javob topiladi. PISA tadqiqotlarida shunday savollar beriladiki, bu qaysidir bir faktga asoslangan bo'lmaydi. Bitta savolda bir nechta fanlar elementlari jamlangan va unda kimyo, fizika, biologiya ham bo'lishi mumkin. Test bolalarning mustaqil hayotga nechog'lik tayyorligini baholaydigan sinov.

PISA natijalari turli mamlakatlardagi ta'lim tizimlarining samaradorligi va sifati haqida qimmatli ma'lumotlar beradi. Bu natijalar ta'lim siyosatini shakllantirish, ta'lim resurslarini taqsimlash va o'quvchilarning o'qish natijalarini yaxshilashga qaratilgan strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, PISA natijalarini faqatgina ta'lim tizimlarini taqqoslash uchun emas, balki ularni takomillashtirish va rivojlantirish uchun ham foydalanish kerak.

PISA xalqaro baholash dasturi ta'lim sohasidagi muhim tadqiqot bo'lsa-da, uning ba'zi cheklovlari ham mavjud. Masalan, PISA faqatgina 15 yoshli o'quvchilarni baholaydi va boshqa yoshdagi o'quvchilarning o'qish natijalari haqida ma'lumot bermaydi. Bundan tashqari, PISA barcha mamlakatlarning ta'lim tizimlarini qamrab olmagan. Shunga qaramay, PISA ta'lim sifati va samaradorligini baholashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi va ta'lim tizimlarini takomillashtirishga yordam beradi.

Muayyan chegaragacha (o'n yillik o'qish uchun har bir o'quvchi uchun 75 000 dollargacha (XQP)) ta'lim xarajatlari va ta'lim yutuqlari o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud: mamlakat ta'limga qancha ko'p mablag' sarflasa, natija shunchalik yaxshi bo'ladi.

Oilaning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli, ota-onalarning ta'lim darajasi va o'quvchilarning matematikadagi yutuqlari o'rtasida mustahkam bog'liqlik ham aniqlandi. Badavlat oilalarning bolalari yaxshiroq natija qayd etdi. 35–44 yoshdagi aholisi ko'proq oliy ma'lumotga ega bo'lgan mamlakatlar yaxshi natijalarni ko'rsatdi.

1. Tadqiqot maqsadi: PISA dasturining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash, uning ta'lim siyosatiga ta'sirini tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarini baholash hamda kelajakdagi rivojlanish istiqbollari ko'rib chiqishdan iborat.

2. Tadqiqot metodlari: Tadqiqotda PISA dasturi bo'yicha mavjud adabiyotlarni tahlil qilish, PISA natijalari va hisobotlarini o'rganish, ta'lim sohasidagi mutaxassislarining fikrlarini umumlashtirish kabi metodlardan foydalaniladi. Qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni tahlil qilish va boshqa ilmiy tadqiqot metodlari ham qo'llanilishi mumkin.

3. Tadqiqot natijalari: Tadqiqot natijalari PISA dasturining ta'lim tizimlarini rivojlantirishdagi ahamiyatini, uning ta'lim siyosatiga ta'sirini ko'rsatadi. PISA natijalari turli mamlakatlar ta'lim tizimlarini taqqoslash, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini beradi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari PISA dasturini yanada takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. (*Bu yerga aniq natijalar va xulosalar keltirilishi kerak. Misol uchun, PISA natijalariga ko'ra, O'zbekiston o'quvchilari o'qish savodxonligi bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan past natija ko'rsatgan bo'lsa, bu haqda ma'lumot berish va sabablarini tahlil qilish kerak.*)

4. Xulosa: Tadqiqot xulosasida PISA dasturining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati, uning afzalliklari va kamchiliklari umumlashtiriladi. PISA dasturini yanada takomillashtirish va uning natijalaridan ta'lim tizimini rivojlantirishda samarali foydalanish bo'yicha xulosalar va tavsiyalar beriladi. Masalan, o'qituvchilarni tayyorlash tizimini takomillashtirish, o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish, o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan tavsiyalar berilishi mumkin.

Bolalarni turli o'quv dasturlariga erta yo'naltiradigan mamlakatlarda bolaning ijtimoiy-iqtisodiy holati va ularning o'quv natijalari o'rtasidagi bog'liqlik chuqurlashdi. Maktabgacha ta'lim olgan bolalar maktabda yaxshiroq o'qimoqda.

Yuqori natijalarga erishgan mamlakatlarda maktablar bolalarga uy vazifalarini bajarishlari uchun joy va bolalarga yordam berish uchun o'qituvchilar bilan ta'minlaydi.

Ota-onalarning farzandi ta'lim olishida ishtirok etishi, farzandlarining bilim olishiga qiziqishi bolalarning o'quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli qurilmalardan o'quv maqsadlarida o'rtacha (kuniga bir soatgacha) foydalanish, shuningdek, ularni hordiq chiqarish uchun me'yorida ishlatish bolalarning o'quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA: pisa xalqaro baholash dasturi zamonaviy ta'lim tizimlarida muhim o'rin tutadi. U ta'lim sifatini baholash, ta'lim tizimlarining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda ta'lim siyosatini takomillashtirish uchun qimmatli ma'lumotlar beradi. Natijalar mamlakatlarga o'z ta'lim tizimlarini boshqa mamlakatlar bilan taqqoslash va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lish imkonini beradi. Garchi pisa ba'zi cheklovlarga ega bo'lsa-da, u ta'lim sohasidagi islohotlarni amalga oshirish va o'quvchilarning kelajagi uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Pisa natijalari nafaqat muammolarni aniqlashga, balki ularni hal qilish yo'llarini izlashga va ta'lim tizimini doimiy ravishda takomillashtirishga undaydi.

umuman olganda, pisa xalqaro baholash dasturi ta'lim sohasidagi muhim tadqiqot bo'lib, ta'lim tizimlarini takomillashtirish va o'quvchilarning o'qish natijalarini yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, pisa natijalarini ehtiyotkorlik bilan talqin qilish va uning cheklovlarini inobatga olish kerak. Ta'lim tizimlarini baholashda pisa natijalaridan tashqari boshqa omillarni ham hisobga olish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Toshpo'latov , A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170–178. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/16154>
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/xalqaro-baholash-tizimining-asosiy-xususiyatlari-va-ta-lim-sohasidagi-ahamiyati>
3. <https://yuz.uz/uz/news/xalqaro-baholash-tadqiqotlari--talim-sifatida-muhim-qadam>
4. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/12/06/pisa/>
5. Fayziyev I. Sh. & Toshpo'latov A. (2022) O`ZBEKISTON RESPUBLIKASINING MUSTAQILLIKDAN OLDINGI VA KEYINGSI YOSIY HAYOTI. British Journal of Global Ecology and Sustainable Development Volume-10, Nov., 2022 31-34b
6. Umarova , G. ., & Toshpo'latov , A. . (2024). Klaster tanqidiy fikrlash texnologiyasi texnikasi sifatida. Центральноеазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления, 1(10), 49–55. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/cajmrms/article/view/33393>
7. Reynolds, D., Farrell, S., Tayler, C., & Hedges, L. V. (2002). Effects of PISA on national education systems. *Comparative Education Review*, *46*(2), 199-213.